Kivehető
Heti tévéműsor

liget

A SZÉKELYHON HETENTE MEGJELENŐ ÉLETMÓD-KIADVÁNYA
2021. ÁPRILIS 16., PÉNTEK • IV. ÉVFOLYAM, 15. SZÁM • 12 OLDAL

Az európai méhésztudomány egyik legnagyobb alakja volt a Kossuth-díjas Örösi Pál Zoltán, akinek híres könyve, a Méhek között több mint fél évszázad alatt több kiadást is megért, a méhészek egyfajta bibliának tartják. Pontosan harmincöt éve, 1986. április 13-án hunyt el Budafokon, ám szülővárosa Székelyudvarhely, ahol másfél évtizede már, hogy egykori családi házuk falán egy emléktábla áll a tiszteletére.

FOTÓ: THOMAS CÂMPEAN

#Örösi Pál Zoltán

A magyar méhészet atyja

Tudós, kutató és lapszerkesztő volt, életének főbb helyszínei Budapest, Debrecen, Berlin és Gödöllő voltak, viszont az életét meghatározó méhészetbe még szülővárosában, Székelyudvarhelyen szeretett bele. Ebben a városban ma nemcsak emléktábla, hanem az itteni méhészegylet neve is őrzi emlékét. Az Örösi Méhészegylet és az Udvarhelyszéki Mézlovagrend 2006. március 18-án avatta fel a domborműves emléktáblát (Máthé Lóránt Pál képzőművész alkotását), az azóta éves rendszerességgel (tavaly és idén az ismert okok miatt ez elmaradt) megtartott méhésztalálkozókon meg is koszorúzzák.

Apja szabadkőműves volt, emiatt hátrányba került

A minden idők legnagyobb magyar méhészének számító, Kossuth-díjas Örösi Pál Zoltán 1904. január 14-én született Székelyudvarhelyen. Önéletrajzából tudjuk, hogy édesapja városi tiszti főügyész volt Udvarhelyen, emellett a „Darwin szabadkőmives kör” vezetőjeként is tevékenykedett. Örösi azt írja, hogy apja emiatt később Budapesten „elveszítette állását, és csak hosszú idő múlva, nehezen kapta vissza”, a család ugyanis a fővárosba költözött az első világháború után, az apa a Kincstári Jogügyi Igazgatóságnál lett főügyész.

A kis Zoltán elég zűrzavaros időkben járt iskolába: habár a család a közeli Nagygalambfalván is rendszeresen tartózkodott, a kisfiú az elemi iskoláit Székelyudvarhelyen végezte az 1910-es években, ám az első világháború alatt és után a Pál család sokat hányódott, míg 1919-ben végleg letelepedett Budapesten. A háború előtt, alatt és több helyen járt iskolába (Székelyudvarhely, Cegléd, Szolnok, Szakolca, Budapest), végül a fővárosban tett érettségi vizsgát (színjelessel!) 1922-ben. A méhek iránti szeretete azonban már Udvarhelyen megkezdődött, önéletrajzában ezt írja: „a méhekkel és a méhészettel már 1917-ben kezdtem önállóan foglalkozni, és pályám megválasztásakor is ez volt rám döntő.” Azt nem tudjuk, hogy akkoriban tagja volt-e az itteni méhészegyesületeknek, de azt igen, hogy a városban és környékén több méhész is tevékenykedett, az 1877-ben megjelent és egy évig működött első Udvarhelyi Híradónak már méhészrovata is volt.

Örösi Pál Zoltán tehát már elkötelezte magát a méhek mellett, a Budapesti Tudományegyetem természetrajz-földrajz szakára jelentkezett: 1922 és 1926 között járt az egyetemre, fő tantárgya az állattan volt, 1929-ben summa cum laude minősítéssel doktorált, a dolgozatát pedig – mi másból? – méhészetből írta, pontosabban az álanyáról (a petéző munkásméhet nevezik így – szerk. megj.). Ekkoriban, egyetemistaként már cikkei jelentek meg a Méhészet szaklapban, sőt annak főmunkatársa is volt. „A gimnázium két utolsó évében és az egyetemi éveim alatt önmagamat tartottam fönn, tanítványokat vállalva és szakcikkeket, könyveket írogatva” – derül ki rövid önéletrajzából, amelyben arra is utal, hogy minderre azért kényszerült, mert apja elveszítette állását. Annyira nehéz anyagi helyzetben volt, hogy 1927-ben, tanári alap- és szakvizsga után a híres Debreceni Református Kollégium bentlakásában lett internátus-felügyelő, majd az egyetem állattani intézetében dolgozott („egy fillér fizetés nélkül”): volt tanársegéd, „fizetéstelen gyakornok”, tiszteletbeli tanársegéd és tiszteletbeli adjunktus.

Debrecenből Berlinbe és Kolozsvárra

A debreceni évek alatt magántanári képesítést is szerzett. „Megélhetésemet néha belföldi tudományos kutató ösztöndíj, irodalmi munkásság és óraadás tette nagyon szűkösen lehetővé” – írja életének erről a szakaszáról, majd 1933-tól kezdődően, egészen 1944-ig állami ösztöndíjasként több alkalommal is dolgozott Berlinben, a Biologische Reichsanstalt méhbetegség-kutató laboratóriumban. Ekkor már a tudományos, egyetemi körökben nagyon ismert volt a neve, az első kötetei (A méhellenségek és a köpű állatvilága, 1939, A méhek etetése cukorral, 1942, Az egyszerű anyanevelés, 1943) is megjelentek. Észak-Erdély visszacsatolása után a kolozsvári egyetemre is járt tanítani, az állatrendszertani intézet adjunktusa is volt, ugyanebben az időben az Erdélyi Méhész Egyesület alelnöke lett, illetve a Méhészeti Közlöny szerkesztője.

Örösi Pál Zoltán végül Gödöllőn, az ottani egyetemen helyezkedett el: 1942-től 1972-ig a gödöllői Méhészeti és Méhbiológiai Kutatóintézet, illetve az átszervezés után a Kisállattenyésztési Kutatóintézet Méhtenyésztési Osztályának vezetője volt. Mivel ekkor már nem zavarhatták a fiatalkori anyagi problémái, kutathatott, dolgozhatott kedvére – munkássága gyümölcse hamarosan megszületett, hiszen 1951-ben először jelent meg a Méhek között című kötete – ez a könyv jóval több mint fél évszázad után is ott van a mai méhészek (szak)könyvespolcán, olyan szintű tudásanyag van összegezve benne. Gyakorlatilag ma is a méhészkedés bibliájának tarthatjuk ezt a könyvet.

> **1951-ben először jelent meg a Méhek között című kötete – ez a könyv jóval több mint fél évszázad után is ott van a mai méhészek (szak) könyvespolcán, olyan szintű tudásanyag van összegezve benne.**

Kossuth-díjjal ismerték el munkásságát

Méhészeti és egyetemi, tudományos kutatói munkásságát az ötvenes években már elismerték: 1952-ben a Magyar Tudományos Akadémiától megkapta a „mezőgazdasági tudományok doktora” fokozatot, 1955-ben pedig Kossuth-díjat kapott, később pedig több, a korszak jellegzetes nagy díjait is megkapta: a Munka Érdemrend arany és bronz fokozatát, a Szocialista Magyarországért Érdemrendet és az Állami Díjat.

Cikkei már egyetemi hallgató korában is jelentek meg, főleg 1924-től kezdődően, a Méhészet szaklapban – a lap 1944-ben megszűnt, de 1954-ben újraindult, az akkoriban Gödöllőn dolgozó tudós lett a szerkesztője, egészen 1981 márciusáig. Partra szállottam, levonom vitorlám címmel írt egy búcsúcikket, amelyben egyfajta mérleget is vont: 57 éves szerkesztői idejéből 27-et töltött a lapnál. „Arra kell törekednem, hogy félben levő tudományos munkáimat befejezzem” – írta a cikkben, és ezt is tette, illetve (már korábban is) nyugdíjas éveiben tudományos tanácsadóként tevékenykedett. A méhészettel foglalkozó cikkeinek száma meghaladta a háromezret (!), számos idegen nyelven is megjelentek, többek között angolul, németül, franciául, spanyolul és héberül, szakirodalmi tevékenysége óriási. A Méhek között című könyve eddig nyolc kiadást ért meg.

Mint egy-egy szakma nagy öregjét, őt is Tanár úrnak becézték az ismerősei, diákjai. Nagyon későn, 54 évesen nősült meg, de gyereke nem született, a hetvenes években többször is járt szülőföldjén, főleg szakmai utakra.

1986. április 13-án, 82 éves korában Budafokon hunyt el.

A Méhészet szaklap többek között a következő szavakkal búcsúzott el az idős tudóstól: „Eredményeit szívós, az átlagosat messze meghaladó munkával érte el. Életét a tudománynak áldozta, a család, az egészség, a pihenés, a szórakozás rovására. Sokat dolgozott, gyakran az éjszakába nyúlóan, nem ismerve szabadságot, ünnepet, hétvégét, betegséget.”

KATONA ZOLTÁN